

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

תוכן

- א. וחשקת ... בה ... ולקחת ... לך לאשה ... והבאתה מלמד שלא ילחצנה במלחמה.... 1
- ב. אם אמר יאמר עד שיאמר וישנה אמר בתחילת שש ולא אמר בסוף שש אינו נרצע ... בתחילת פרוטה אחרונה ... בסוף פרוטה אחרונה..... 2
- ג. לו אשה ובנים ולרבו אין אשה ובנים ... לרבו אשה ובנים ולו אין אשה ובנים ... הוא אוהב את רבו ורבו אינו אוהבו ... רבו אוהבו והוא אינו אוהב את רבו ... הוא חולה ורבו אינו חולה... רבו חולה והוא אינו חולה אינו נרצע ... שניהם חולין ... תיקו..... 3
- ד. כי טוב לו עמך עמך במאכל עמך במשתה ... מכאן אמרו כל הקונה עבד עברי בקונה אדון לעצמו..... 4
- ה. שרבו חייב במזונות בניו ... שרבו חייב במזונות אשתו..... 6
- ו. דוקר והולך עד שמגיע אצל דלת ... מה מזוזה מעומד אף דלת נמי מעומד ... ירצע בפניהם..... 8
- ז. עבד כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזקה..... 10
- ח. וקונה את עצמו ... בכסף ע"י עצמו ובשטר ע"י אחרים ובלבד שיהא הכסף משל אחרים..... 10
- ט. אף בחליפין ... עבד כנעני נקנה במשיכה כיצד תקפו ובא אצלו קנאו קראו ובא אצלו לא קנאו..... 11
- י. כיצד במסירה ... ובזוג שבצוארה קנאה כיצד במשיכה קורא לה והיא באה או שהכירה במקל ורצתה לפניו כיון שעקרה יד ורגל קנאה..... 12
- יא. עבד קטן כבהמה דמי..... 13
- יב. כיצד בחזקה התיר לו מנעלו או הוליך כליו אחריו לבית המרחץ הפשיטו הרחיצו סכו גרדו הלבישו הנעילו הגביהו קנאו..... 14
- יג. הגביהו הוא לרבו קנאו הגביהו רבו לו לא קנאו..... 15
- יד. שהגביהה קונה בכל מקום..... 15

דף כב.

א. וחשקת ... בה ... ולקחת ... לך לאשה ... והבאתה
מלמד שלא ילחצנה במלחמה

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

אין אשת יפת תואר¹ מותרת אלא בשעת השביה², שנאמר (שם פסוק יא) וְרֵאִיתָ בַּשָּׂבִיָּה, בין בתולה בין בעולה בין אשת איש שאין אישות לעכו"ם³, וְהִשְׁקַתָּ אֶף עַל פִּי שְׁאִינָהּ יָפָה, בָּהּ וּלֹא בַחֲבֶרְתָּהּ שֶׁלֹּא יַבְעוּל שְׁתִּים, וְלִקְחָתָּ לָךְ לְאִשָּׁה שֶׁלֹּא יִקַּח שְׁתִּים וַיַּבְעוּל אַחַת וַיֵּינִיחַ אַחַת לְאָבִיו אוֹ לְאֶחָיו, וּמִנִּין שֶׁלֹּא יִלְחָצְנָה בַּמִּלְחָמָה, שנאמר (שם פסוק יב) וַהֲבִאתָהּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ, יִכְנִיסָהּ לַמָּקוֹם וְאִחָב יַבְעוּל.

ב. אם אמר 'אמר עד שיאמר וישנה' אמר בתחילת שש ולא אמר בסוף שש אינו נרצע ... בתחילת פרוטה אחרונה ... בסוף פרוטה אחרונה

וְאִם אָמַר יֹאמַר⁴ עַד⁵ שִׁיאֲמַר וַיִּשְׁנָה, הָעֶבֶד עַד שִׁיאֲמַר כִּשְׁהוּא עֶבֶד, אֲבָל
אִם אָמַר אַחֵר שֶׁשׁ אֵינוֹ נִרְצָע, עַד שִׁיאֲמַר וַיִּשְׁנָה בִּסּוּף שֶׁשׁ⁶ בַּתְּחִלַּת פְּרוּטָה

¹ רמב"ם הלכות מלכים פרק ח הלכה ג

² פירש"י ז"ל בקידושין פ"ק (דף כ"א) אם נתן מתחלה עיניו בה ולא שלקחה למכרה או לשפחה ואח"כ נתן עיניו בה.

³ וכי תימא קרא למה לי תירצו התוספות בפ"ק דקידושין (שם) דמ"מ איצטריך קרא משום דאיכא עשה דודבק באשתו, ובפרק ארבע מיתות (דף נ"ב) כתבו בדיבור המתחיל פרט לאשת אחרים דאיסורא מיהא איכא מדאיצטריך קרא למשרי יפת תאר דדרשינן בפ"ק דקידושין אשת אפי' אשת איש, וזה הדיבור נראה דחולק על דיבור של קידושין דשם כתבו דאיצטריך משום עשה דודבק באשתו והרב מהר"ר אליה מזורחי ז"ל בפרשת תצא כתב תירוץ התוספות שכתבו בפירקא קמא דקידושין בשם ולא ראה דיבור פרק ארבע מיתות וכתב אותו התירוץ מסברתו וכמו שהאריך שם ועוד נראה לע"ד דאף בלא קרא דודבק באשתו יש בה איסורא מן התורה וכי' והאריך שם. והעלה בסוף שתירוץ זה נכון. לחם משנה שם

⁴ שמות פרק כא פסוק ה

⁵ רמב"ם הלכות עבדים פרק ג הלכה י

⁶ קשה לשון הגמרא טובא דלא משמע הכי. ועוד דלא מיקיימי תרי קראי חד דהעבד דמשמע כשהוא עבד וחד דלא אצא דמשמע שיאמר בשעת יציאה ומשמע שיהיו שתי האמירות בשני זמנים חלוקים וכדמשמע מדברי רש"י ז"ל. קשה לשון הגמרא טובא דלא משמע הכי. ועוד דלא מיקיימי תרי קראי חד דהעבד דמשמע כשהוא עבד וחד דלא אצא דמשמע שיאמר בשעת יציאה ומשמע שיהיו שתי האמירות בשני זמנים חלוקים וכדמשמע מדברי רש"י ז"ל. ונראה לומר דרבינו ז"ל מפרש דכשאר הברייתא בתחילת שש ר"ל קודם שיהיה עליו שוה פרוטה הרבה ולבסוף שש אחר שנשאר פחות משהו פרוטה וה"ק הברייתא אם אמר הרבה קודם שיהיה עליו שוה פרוטה אינו מועיל ואם אמר אחר שיש עליו פחות משהו פרוטה אינו עבד ולא מיקיים קרא דהעבד לכך לקיים ב' המקראות צריך שיאמר וישנה שתי פעמים סמוך לשה פרוטה שנשאר עליו או יותר מעט ועם זה נתקיימו הכתובים דמיקרי עבד כיון שיש עליו שוה פרוטה ומיקרי אצא דהוא סמוך לפרוטה אחרונה דהיא עת יציאה דכשיפחות פרוטה הוי יציאה דלא מיקרי עבד ודברי רב הכי מפרשי לפירוש רבינו ז"ל מאי בתחלת שש בתחלת פרוטה אחרונה כלומר כשאמר קודם הרבה מפרוטה אחרונה מיקרי תחלה וסוף מיקרי סוף פרוטה אחרונה דהיינו שנשאר עליו פחות משהו פרוטה ובשום אחד מאלו הזמנים לא מהני בב' האמירות אלא זמן שיהיה סמוך לפרוטה אחרונה דהוי שעת יציאה ומיקרי עבד כן נ"ל לפרש דברי רבינו ז"ל ודוחק. לחם משנה שם.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

אחרונה, כיצד כגון שנשאר מן היום⁷ שוה פרוטה מדמי מכירתו או יתר מעט⁸, אבל אם נשאר פחות משוה פרוטה הרי זה כאומר אחר שש. וי"א⁹ שצריך שיתחיל מזמן שהוא עבד כלומר שנשאר שוה פרוטה, ויסיים סמוך ליציאה כשלא נשאר שוה פרוטה. וי"א¹⁰ שצריך לומר קודם פרוטה אחרונה, ושוב אחר שהתחיל פרוטה אחרונה.

**ג. לו אשה ובנים ולרבו אין אשה ובנים ... לרבו אשה
ובנים ולו אין אשה ובנים ... הוא אוהב את רבו ורבו
אינו אוהבו ... רבו אוהבו והוא אינו אוהב את רבו ...**

⁷ תניא בסיפרי פרשת ראה על כן אנכי מצוך הדבר הזה היום ביום רוצעין ולא כלילה ונרמז בדברי רבינו שכתב שנשאר מן היום שוה פרוטה. כסף משנה שם

⁸ קשה לשון הגמרא טובא דלא משמע הכי. ועוד דלא מיקיימי תרי קראי חד דהעבד דמשמע כשהוא עבד וחד דלא אצא דמשמע שיאמר בשעת יציאה ומשמע שיהיו שתי האמירות בשני זמנים חלוקים וכדמשמע מדברי רש"י ז"ל. ונראה לומר דרבינו ז"ל מפרש דכשאמרה הבריייתא בתחילת שש ר"ל קודם שיהיה עליו שוה פרוטה הרבה ולבסוף שש אחר שנשאר פחות משוה פרוטה וה"ק הבריייתא אם אמר הרבה קודם שיהיה עליו שוה פרוטה אינו מועיל ואם אמר אחר שיש עליו פחות משוה פרוטה אינו עבד ולא מיקיים קרא דהעבד לכך לקיים ב' המקראות צריך שיאמר וישנה שתי פעמים סמוך לשוה פרוטה שנשאר עליו או יותר מעט ועם זה נתקיימו הכתובים דמיקרי עבד כיון שיש עליו שוה פרוטה ומיקרי אצא דהוא סמוך לפרוטה אחרונה דהיא עת יציאה דכשיפחות פרוטה הוי יציאה דלא מיקרי עבד ודברי רב הכי מיפרשי לפירוש רבינו ז"ל מאי בתחלת שש בתחלת פרוטה אחרונה כלומר כשאמר קודם הרבה מפרוטה אחרונה מיקרי תחלה וסוף מיקרי סוף פרוטה אחרונה דהיינו שנשאר עליו פחות משוה פרוטה ובשום אחד מאלו הזמנים לא מהני בב' האמירות אלא זמן שיהיה סמוך לפרוטה אחרונה דהוי שעת יציאה ומיקרי עבד כן נ"ל לפרש דברי רבינו ז"ל ודוחק. לחם משנה שם

⁹ והשתא א"ש דברי הבריייתא דקאמר אמר בתחלת שש ולא אמר בסוף שש כלומר שלא סיים האמירה בפחות מש"פ וכן אם אמר בסוף שש ולא התחיל בתחילת שש לא מהני משום דלא מיקיים תרי קראי ויצא לו לרבינו דין זה מפני שהוקשה לו דלשתוק קרא מאם אמר יאמר ומדכתב קרא העבד ולא אצא חפשי ע"כ צריך שתי אמירות א"ו דאי לאו קרא דאם אמר יאמר הו"א דלעולם דחד אמירה סגי אלא שצריך שיתחיל מזמן שהוא עבד ויסיים סמוך ליציאה וא"כ כי אתא קרא דאם אמר יאמר לא עקר מאי דהוה ס"ל בקראי דהעבד ולא אצא חפשי אלא דחדש לנו שצריך שיהיו שתי אמירות אבל אה"נ דזמנם הוא שיתחיל מזמן שהוא עבד ויסיים סמוך ליציאה כמו דהוה ס"ל אי לא כתב קרא אם אמר יאמר. משנה למלך שם בדעת הרמב"ם.

¹⁰ פ"ק דקידושין (דף כ"א) אמרו במסקנא בפירושא דבריייתא אמר רב מאי בתחלת שש בתחלת פרוטה אחרונה ומאי בסוף שש בסוף פרוטה אחרונה ולפי פירוש רש"י ז"ל נראה דקודם פרוטה אחרונה שיש עליו לרבו צריך שיאמר אהבתי וכו' וכן אחר שהתחיל פרוטה אחרונה דהיינו שנשאר עליו פחות משוה פרוטה לקיים תרי קראי חד דהעבד וחד דלא אצא וכן נראה לשון הגמרא דאמר בתחלת פרוטה אחרונה כו'. לחם משנה שם. דלפי פירש"י נראה דב' אמירות הללו הם בזמנים מוחלקים הא' היא קודם שיתחיל הפרוטה האחרונה בב' זמן שיהיה אך שיהיו לו אשה ובנים והב' לאחר שהתחיל הפרוטה האחרונה. והסמ"ג במ"ע סי' פ"ג כתב העבד עד שיאמר כשהוא עבד אבל אמר אחר שש אינו נרצע ע"כ. והנה לא שם גבול אלא לסוף זמן האמירה שצריך שלא יהיה אחר שש אבל לתחלת זמן האמירה לא שם גבול ודבר תימה הוא בעיני דהא בגמרא מוכח שצריך שיהיה סמוך ליציאה ובין אי ס"ל כפירוש רש"י או כרבינו היה לו להביא דין זה דסמוך ליציאה וצ"ע. משנה למלך שם.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

הוא חולֵה ורבו אינו חולֵה ... רבו חולֵה והוא אינו חולֵה

אינו נרצע ... שניהם חולֵין ... תיקו

היתה לעבד¹¹ שפחה כנענית, ולו ממנה בנים¹², ולרבו אין אשה ובנים, אינו נרצע, שנאמר (דברים טו פסוק טז) **כִּי אֶהְבֶּךָ וְאֶת בֵּיתְךָ**.

לרבו אשה ובנים ולו אין אשה ובנים אינו נרצע שנאמר (שמות כא פסוק ה) **אֶהְבֶּתִי אֶת אֲדֹנִי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בְּנֵי לֹא אֵצֶא חֶפְזִי**.

הוא אוהב את רבו ורבו אינו אוהבו אינו נרצע, שנאמר (דברים שם) **כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ, רָבו אוהבו והוא אינו אוהב את רבו, אינו נרצע, שנאמר כִּי אֶהְבֶּךָ¹³, הוא חולֵה ורבו אינו חולֵה אינו נרצע שנאמר כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ, רבו חולֵה והוא אינו חולֵה או שהיו שניהם חולֵים¹⁴ אינו נרצע שנאמר כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ עד שיהיו שניהם בטובה.**

ד. כי טוב לו עמד עמד במאכל עמד במשתה ... מכאן אמרו

כל הקונה עבד עברי בקונה אדון לעצמו

¹¹ רמב"ם שם הלכה יא

¹² נסתפק הרב עצמות יוסף בחי' לקדושין שאם יש לו בן אחד אי סגי או בעינן ב' בנים מוה"ר כנה"ג בחלק או"ח ח"א בנימוקיו על רבינו פשיט ליה דאפי' באחד סגי ומה גם שדרך הכתוב לקרות לבן אחד בנים כמו ובני דן חושים ובני פלוא אליאב יעו"ש. ותמהני עליו שהרי בסוגיא דבתרא דף קמ"ג ע"ב איבעיא קרו אינשי לבן אחד בני או בן וקא מייתו ראייה מדכתיב ובני דן חושים ודחי לה הש"ס ושוב מייתו מדכתיב ובני פלוא וא"כ כאן בזה שאמר את אשתי ואת בני שהוא לשון אינשי בודאי דלבן אחד קרוי בני והוא ברור. חיים ומלך שם. משנה למלך שם.

¹³ וא"ת למה לא הצריכו רז"ל שיאהב את אשת רבו ובניו דהא כתיב כי אהבך ואת ביתך דהא הצריכו שיאהב את רבו משום דכתיב כי אהבך וקרא דכי אהבך קאי לאשת רבו ובניו הנרמזים בואת ביתך וכן נמי שיאהב את אשתו ואת בניו משום דכתיב אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני. וכן נמי קשה דלמה הביאו ראייה על שצריך שיאהב את רבו מקרא דכי אהבך דכתיב במשנה תורה ולא הביאו מקרא דאהבתי את אדוני דכתיב ברישא וי"ל דאפשר דגזירת הכתוב הוא שיאמר אהבתי את אשתי ואת בני דאע"פ שאינו אוהב אותם סגי באמירה אבל גבי אדון מדכתבו פעמים משמע דאתא לרבות שצריך שתהיה לו אהבה בלב ולא סגי באמירה. ¹⁴ בעיא שם עמד בעינן והא איכא כלומר שהרי הוא שרוי כמו שרבו שרוי בין טוב ובין רע או דילמא כי טוב לו עמד בעינן והא ליכא תיקו ופסק רבינו להקל על העבד ולא יוכל להשתעבד בו אף אם העבד רוצה. כסף משנה שם. לא הבינותי דאם העבד רוצה לעבדו עוד מי ימחה בידו. בית אל שם. עדיפא מזה, דכיון דמספקא לן אם הוא נרצע הוי ספק אם מותר בשפחה כנענית או אסור, וכיון דמספקא אסור בשפחתו תו לא קרינא ביה אהבתי את אשתי כו', ואינו נרצע מצד הודאי. אור שמח שם. וכ"כ ביקר תפארת.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

כבר התבאר לעיל דף כ. שכל עבד עברי¹⁵, בין מוכר עצמו ובין מכרוהו בית דין, או אמה העבריה, חייב האדון¹⁶ להשוותן לו במאכל ובמשקה, בכסות ובמדור¹⁷, שנאמר (דברים שם) **כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ**¹⁸. שלא תהא אתה אוכל פת נקי והוא אוכל פת קיבר. אתה שותה יין ישן, והוא שותה יין חדש. אתה ישן על גבי כרים, של צמר והוא ישן על גבי התבן. אתה דר בכרך, והוא דר בכפר. או אתה דר בכפר, והוא יושב בכרך. שנאמר (ויקרא כה פסוק מא) **וַיֵּצֵא מֵעֶמְקָךְ**.

ואם אין לו אלא כר אחד מחויב לתת לעבדו, שאם שניהם לא ישכבו הרי זה מדת סדום, ואם האדון לחוד ישכב אינו מקיים, כי טוב לו עמך¹⁹.

ובכסות, אינו חייב להלבישו בגדים יקרים, כמו שהוא עצמו לבוש, שהרי העבד צריך לעשות מלאכה, אלא צריך להשוות לו באיכות הבגד, שבימי הקור ילבישו מה שהוא עצמו היה לובש להגן מצינה, ובימי החום מה שהוא עצמו היה לובש כדי שלא יצטער מהחום²⁰.

מכאן אמרו²¹ כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו, וחייב לנהוג בו מנהג אחוה שנאמר (ויקרא שם פסוק מו) **וּבְאַחֲיֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'**, ואע"פ כן צריך העבד לנהוג בעצמו בזמן העבודה מנהג עבדות²², באותן העבודות שהוא עושה לו.

ואם מוחל העבד על חיובי האדון אליו, מחילתו מחילה²³.

בזמן הזה²⁴, אף על פי שאין דין עבד עברי נוהג משבטלו היובלות, מדת חסידות ודרך ארץ לא בטלה, ולכן מי ששוכר שמש קבוע לביתו, כל הדרכים האלו בו²⁵, והרוצה

¹⁵ רמב"ם שם פרק א הלכה ט

¹⁶ ועיין במאירי קידושין כ"ע"א "ודבר זה יראה לגאונים שמצוה הוא על האדון ומדת מוסר ודרך ארץ שלמדתהו תורה אבל אם לא עשה כן אין העבד יכול לכופו בדין"

¹⁷ ועיין שיטה מקובצת בבא קמא פו ע"א בשם ר' יהונתן "נ"ל לפי שאין האדון יכול להכריח עבדו היהודי לעשות לו שתי מלאכות כדאשכחן באשה דמספקא לן בכתובות אי מקרי העדפה שעל ידי הדחק שהיא לאשה הם הכי נמי בעבד עברי אינו יכול לכופו על זה כיון דכתיב ביה כי טוב לו עמך"

¹⁸ בחינוך שד"ם הביא דין זה כחלק מדיני המצוה

¹⁹ ערוך השלחן העתיד הל' יובל סי' מ סעי' י בשם הירושלמי

²⁰ רדב"ז שם

²¹ רמב"ם שם

²² דהיינו הכנעה לפני האדון ערוה"ש שם סעי' יא

²³ ערוך השלחן העתיד שם סעי' י

²⁴ מאירי כאו

²⁵ ועיין מג"א סי' קסט ס"ק טו

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

להפקיע חובתו יתנה עמו עד שלא יכנס בביתו, ואין בזה משום מתנה על דברי תורה, הואיל ועקרה אינה אלא מדת חסידות²⁶.

ה. שרבו חייב במזונות בניו ... שרבו חייב במזונות אשתו

כל עבד עברי²⁷ הרי האדון חייב במזונות אשתו הנשואה לו, ולא ארוסה ושומרת יבם²⁸, והוא שתהיה מותרת לו אבל אם היתה מאיסורי לאוין אפילו שנייה אינו חייב במזונותיה שנאמר (שמות שם פסוק ג) וַיֵּצֵאָהָ אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ אִשָּׁה הִרְאוּיָהּ לַעֲמֹוד עִמּוֹ.

וכן חייב במזונות בניו ובנותיו, במכרוהו ב"ד נאמר (שם) אִם בָּעַל אִשָּׁה הוּא וַיֵּצֵאָהָ אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעַתְךָ שְׂכִינָה זֶה נִשְׁתַּעֲבְדָה אִשְׁתּוֹ אֲבָל לֹא בֹא לְלֹמֵד אֶלֶּא שֶׁהָאֲדוֹן חַיִּיב בַּמְזוֹנוֹתֶיהָ.

ובמוכר עצמו נאמר (ויקרא כה פסוק מא) וַיֵּצֵא מֵעֶמְקָךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וּבְנִמְכָר לַעֲבוֹדָם נֹאמַר (שם פסוק נד) וַיֵּצֵא בְשָׁנָת הַיָּבֵל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ. אחד אשה ובנים שהיו לו בשעת מכירה או אשה ובנים שהיו לו אחר מכירתו, והוא

²⁶ ועיין ערוה"ש שם סעי' י שבשכיר אין נוהג כלל דינים אלו אלא הכל כמנהג המדינה ודלא כהמאירי שכתב "ואף על פי שביארנו שאם יש מנהג בעיר הכל הולכין אחר המנהג וכמו שאמרו שם בתלמוד המערב זאת אומרת מנהג מבטל הלכה ואף זו מנהג להאכיל פת קיבר לשמשיו שמא אין מנהג אלא כשבעל הבית אף הוא אוכל בדוחק אבל שיהא הוא אוכל פת נקיה ומאכיל קיבר אין מנהג מועיל לעבור על דברי תורה אלא אם כן בתנאי ואפילו התנה אינו רשאי להאכילו דברים שאין אדם רגיל באכילתם וכו' וכן במשכבו ושאר הדברים" רמב"ם שם הלכה א

²⁸ ובמכילתא נמי דריש הכי וקאמר תו יכול יהא חייב במזונות ארוסה ושומרת יבם תלמוד לומר אשתו להוציא שומרת יבם שאינה אשתו עמו להוציא ארוסה שאינה עמו. כסף משנה שם. וא"ת מה איצטריך למעט והלא אין אדם חייב במזונות ארוסתו, וי"ל דאע"ג דהגיע זמן ולא נשאו דאוכלת משלו ואוכלת בתרומה, הרב פטור, דכתיב ויצאה אשתו ומשמע אשתו הנשואה ולא הארוסה ולא שומרת יבם. יקר תפארת שם.

הלכות הדרף היומי

מסכת קידושין

שיקחנה מדעת האדון²⁹, אבל אם לקחה שלא מדעת רבו אינו חייב במזונותיהם³⁰.

והבנים י"א³¹ שאינו חייב במזונותיהם אלא בקטן, בזמן שהאב מצווה או נוהג לזון אותם עד שיהיו בני י"ב שנה. וי"א³² שאינו חייב אלא עד שיהיו בני שש. וי"א³³ שלעולם חייב האדון לפרנסם כל זמן שאין להם להתפרנס משלהם, אף שיהיו גדולים.

דף כב:

²⁹ זה הכלל במכילתא דר"ש כתבה הרמב"ן בפרשת משפטים ז"ל אם בעל אשה הוא מה הוא חייב במזונותיו אף אשתו ובניו חייב במזונותיהם עדיין אני אומר אשה ובנים שהיו לו עד שלא לקחו רבו רבו חייב במזונותיהם וכו' ת"ל אם בעל אשה הוא וכו' שתי נשים כאן אחת עד שלא לקחו רבו ואחת משלקחו רבו יכול אפילו היתה אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ת"ל ויצאה אשתו עמו אשה שראויה להתקיים עמו יצאה זו וכו' יכול אפילו נשא אשה שלא מדעת רבו תלמוד לומר מה הוא מדעת רבו אף אשתו מדעת רבו יכול יהא מעשה בניו ובנותיו של רבו ת"ל הוא מעשה ידיו של רבו ואין מעשה בניו ובנותיו של רבו עד כאן בברייתא ורבינו תפס הברייתא כפשטה אף על פי שהרמב"ן פירש בה פירוש אחר כמבואר בפירוש התורה שלו. ומכל מקום לדברי רבינו צ"ע אם חייב במזונות בניו כשהם יותר מבני שש או לא. עוד צריך לדקדק שכתב בראש הפרק אבל אם היתה מאיסורי לאוין אפילו שנייה אינו חייב במזונותיה ומנא לן דשנייה נמי דהא לא הזכירו בברייתא אלא חייבי לאוין לחוד. (הא לא קשיא דכיון שהזכירו חלוצה בכהן הדיוט ה"ה נמי שניה דמאי שנא כולחו דרבנן. משנה למלך. שם) ועוד שכיון שמעמו דרשינן אשה הראויה לו לא ממעט אלא איסורי תורה אבל איסורי סופרים משמע שלא נתכוונה התורה למעט ואפשר דכיון דכל מילי דרבנן אסמכיהו אלאו דלא תסור ועוד דשניות ילפינן להו מושמרתם את משמרת שפיר איכא למימר דמעמיניהו קרא. ודע שאף ע"פ שבברייתא אמרו יכול יהא מעשה בניו ובנותיו של רבו וכו' ולא הזכירו מעשה ידי אשתו הוא הדין לאשתו אלא דהא מינייהו נקט תדע מדקתני סיפא ת"ל הוא דמשמע הוא מעשה ידיו לרבו אבל לא אשתו ולא בניו. כסף משנה שם.

³⁰ עיין יקר תפארת

³¹ במשנה למלך שם בדעת הרמב"ן וז"ל וראיתי להרמב"ן בפרשת משפטים שכתב שהבנים אינו חייב במזונותם אלא בקטן בזמן שהאב מצווה או נוהג לזון אותם ע"כ. ונראה דלדעת הרמב"ן חייב לזון אותם עד שיהיו בני י"ב שנה משום דשלשה זמנים יש בבנים לענין מזונות האחד הוא עד שש שנים שאז כופים האב לזונם כדאיתא בס"פ אף על פי והשני הוא משש עד י"ב דאז לא כייפינן ליה אבל מייסרים אותו בדברים אולי יכלכלם ומכאן ואילך הרי הם כשאר עניי ישראל וא"כ כיון שכתב בזמן שהאב מצווה שהוא עד שש שנים וחזר וכתב או נוהג לזון אותם משמע שרצה לרבות עוד זמן אחר שהוא עד י"ב.

³² הרא"ם ולא ידעתי מנא ליה הא אי משום מה שפירש"י בקידושין דבקטנים מיירי וס"ל דקטנים מיקרו עד שש הא ליתא דפשיטא דעד י"ב נמי מיקרו קטנים כדאמרינן במסכת כתובות עושה צדקה בכל עת זה הזון בניו ובנותיו כשהם קטנים וההיא ודאי מיירי עד י"ב דאי עד שש תיפוק ליה שהוא מחוייב. משנה למלך שם. ³³ ומה שני"ל בדעת רבינו שלא קצב שום זמן בחיוב ההזנה הוא דס"ל דלעולם חייב האדון לפרנסם כל זמן שאין להם להתפרנס משלהם אף שיהיו גדולים דבתר דכתב קרא אשתו ואף דבת מיעבד ומיכל היא חייב לזונה לא מצינן למימר דהבנים שהם בני מיעבד ומיכל שאינו חייב לזונם משום דאשתו תוכיח וכו' תימא מה לאשתו שכן לאו דרכה להדורי בניו יוכיחו. משום שהאב נוהג לזון את בניו אף בגדולים כל זמן שאין להם להתפרנס משל עצמם ומה שלא כתב רבינו שאם יש להם להתפרנס משל עצמם שאין האדון חייב לזונם הוא משום דהוי מילתא דפשיטא. משנה למלך שם.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרה היומי

מסכת קידושין

ו. דוקר והולך עד שמגיע אצל דלת ... מה מזוזה מעומד אף דלת נמי מעומד ... ירצע בפניהם

עבד שמכרוהו בית דין ואינו רוצה להשתחרר לאחר שנשלמו שניו, נאמר בפרשת משפטים (שמות כא פסוק ו) ובפרשת ראה (דברים טו פסוק יז) שרוצעים אותם, כיצד רוצעין³⁴ מביאו לב"ד של שלשה³⁵, ואומר דבריו לפניהם ומגישו לסוף שש אל הדלת, או אל המזוזה כשהן עומדין בבניין, בין דלת ומזוזה של אדון בין של כל אדם.

וכבר התבאר לעיל דף טו. שלמדו חז"ל מהמילה אָזְנוּ שנוקב³⁶ את אזנו הימנית בגופה של אוזן.

וכן מפי השמועה למדו³⁷ שאין האשה נרצעת³⁸, שנאמר (שמות שם ד) וְאִם אָמַר יֹאמֵר הָעֶבֶד וְלֹא אִמָּה, ויש שלמדו מהנאמר אָזְנוּ ולא אזנה³⁹, וכן יראה מענין הכתוב שהרי אומר בנרצע⁴⁰ (שמות שם ה) אֶהְבֹּתִי אֶת אֲדֹנִי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בְּנִי, ומהו שנאמר

³⁴ רמב"ם שם הלכה ט

³⁵ מכילתא והגישו אדוניו אל האלהים אצל הדיינים שימלך במוכריו. כסף משנה שם.

³⁶ רמב"ם הלכות עבדים פרק ג הלכה ט

³⁷ רמב"ם שם הלכה יג

³⁸ התוס' בס"פ היה נוטל (דף כ"ג) הקשו דכיון דק"ל דמוכר עצמו אינו נרצע ממיעוטא דאזנו וק"ל דאין האשה נמכרת בגניבתה א"כ לא משכחת באשה מכרוהו ב"ד. ודבריהם תמוהים הם בעיני משום דאי לאו קרא דהעבד הוה אמינא דקרא דואף לאמתך קאי ארציעה שהרי כי שדינן ליה אענקה תיקשי נמי דהענקה לא שייך אלא במכרוהו ב"ד וע"כ אית לן למימר דגזירת הכתוב הוא באמה ואפשר לומר דהתוס' אזלי לשיטתם דהלכה כר"א בהענקה משום דאתי כר' נתן וברציעה הלכה כת"ק כדמוכח בס"פ האומר ועל כן הקשו לפי המסקנא למה לי קרא דהעבד דליכא למיטעי בקרא דואף לאמתך כיון דס"ל דהלכה כר"א בהענקה פשיטא דשדינן ליה אהענקה, ותירצו דס"ד דמכירת אב הוי במקום מכירת ב"ד ותירצע. משנה למלך שם

³⁹ יסוד ההלכה גלו לנו רבותינו במכילתא (משפטים נזיקין פ"ג) משום שאין האשה יכולה למכור את עצמה לכן אינה נרצעת, שהרי מוכרת את עצמה שנית, וזה שאמרו, אם מוציאה כו' מיד מכר החמור כו', קו"ח מרציעה הקלה, רק שלא נאמר שאביה ימסור אותה לרציעה, ע"ז אמר שמשמעות הכתוב שרציעה תלוי ברצון עצמה, ובאהבת עצמה לאדוניה ודוק. אור שמח שם

⁴⁰ וא"ת ל"ל קרא דהעבד תיפוק ליה משום דלא מצי למימר אהבתי את אשתי וי"ל דאי לאו קרא דהעבד היינו מרבים רציעה באשה מקרא דואף לאמתך תעשה כן אף על גב דלא שייך בה אהבתי משום דקרא דואף לאמתך ע"כ קאי או להענקה או לרציעה וכי שדינן ליה אהענקה קשה קרא דכי משנה שכר שכיר שהוא מעם להענקה וכמו שפירש"י שהכוונה הוא שמסר לו רבו שפחה וזה לא שייך באמה שהרי אינו יכול למוסרה לעבדו וכן כי שדינן ליה ארציעה קשה קרא דאהבתי את אשתי דלא שייך באמה וא"כ אי לאו קרא דהעבד לא היינו יודעים איזה קרא נתפוס לעיקר אי דכי משנה ש"ש ואף לאמתך קאי לרציעה או קרא דאהבתי ואף לאמתך קאי להענקה אבל לבתר דכתב לן דהעבד גילה לנו דקרא דאהבתי עיקר ואף לאמתך קאי להענקה, משנה למלך שם.

הלכות הדרף היומי

מסכת מידושי

(דברים שם יז) וְלִקְחֶתָּהּ אֶת הַמִּרְצָע וּגו' וְאָף לְאַמְתָּךְ תַּעֲשֶׂה בֶן לַהֲעֻנִיק⁴¹, שְׂכֶשֶׁם שִׁמְצוֹת עֲשֵׂה לַהֲעֻנִיק עֶבֶד עֲבָרִי כִּךְ מַעֲנִיק אִמָּה הֶעֱבְרִיהָ.

וְנוֹקֵב בַּמִּרְצָע שֶׁל מִתְכַּת עַד שִׁיגִיעַ לְדֹלֶת שֶׁנֶּאֱמַר (דברים שם פסוק יז) וְנִתְּנָהּ בְּאֶזְנוֹ וּבִדְלָתָהּ, וּמֵאִי דְכֹתִיב בַּפִּרְשָׁת מִשְׁפָּטִים (שמות שם ו) וְהִגִּישׁוּ אֶל הַדְּלָת אוֹ אֶל הַמְּזוּזָה, לֹא נֶאֱמַר מְזוּזָה אֲלֵא שְׂכֶשֶׁם גִּישׁוּ יִהְיֶה עוֹמֵד בֵּין אֶצֶל דֹּלֶת, בֵּין אֶצֶל מְזוּזָה, וְזֶה מְזוּזָה כִּשְׁהִיא עוֹמֵדֶת אָף דֹּלֶת כִּשְׁהִיא עוֹמֵדֶת, אֲבָל הִרְצִיעָה בְּדֹלֶת⁴², אָף עַל פִּי שֶׁאִין שֶׁם מְזוּזָה.

הָאֲדוֹן הוּא שְׂרוּצֵעַ בְּעֻצְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות שם פסוק ו) וְרָצַע אֶדְנִי אֶת אֶזְנוֹ בַּמִּרְצָע לֹא בָנוּ וְלֹא שְׁלוּחוֹ וְלֹא שְׁלִיחַ ב"ד⁴³.

וְכִבֵּר הִתְבָּאֵר בַּמִּסְכָּת סוּטָה דָּף ח. שֶׁאִין רוֹצֵעִין⁴⁴ שְׁנֵי עֲבָדִים כְּאַחַד בֵּין הָאֲדוֹן שֶׁאִינוֹ רוֹצֵעַ שְׁנֵי עֲבָדִים כְּאַחַד, בֵּין בֵּית דִּין אֶחָד שֶׁאִין רוֹצֵעִין שְׁנֵי עֲבָדִים שֶׁל שְׁנֵי אֲדוֹנִים, שֶׁאִין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת⁴⁵. וי"א⁴⁶ שְׁבִשְׁנֵי אֲדוֹנִים מוֹתֵר אֶפִּילוֹ בְּבֵית דִּין אֶחָד, שֶׁאִין בֵּית דִּין עוֹשִׂין הַמַּעֲשֶׂה אֲלֵא הָאֲדוֹן בַּלְבָּד. וי"א⁴⁷ שֶׁלֹּא הוֹתֵר אֲלֵא בְּשְׁנֵי בְּתֵי דִינִין וּשְׁנֵי אֲדוֹנִים, אֲבָל בָּאֲדוֹן אֶחָד וּשְׁנֵי בְּתֵי דִינִין אֶסוּר, שֶׁהָרִי הָאֲדוֹן עוֹשֶׂה אֶת הַמִּצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת, וְכֵן בְּשְׁנֵי אֲדוֹנִים בְּבֵית דִּין אֶחָד אֶסוּר, שֶׁבֵּית דִּין עוֹשִׂין אֶת הַמִּצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת.

יֵשׁ אוֹמְרִים⁴⁸ שֶׁאֶסוּר אֶפִּילוֹ לַהֲעֻמִּיד שְׁנֵי עֲבָדִים לְרִצִּיעָה.

⁴¹ בַּסְּפָרִי כֶסֶם שֶׁם

⁴² תָּרִי מִלֵּי אֵיכָא הָדָא בְּהַעֲמִידָה שְׁעוֹמֵד הָאֲדוֹן וְהַשְׁנִית בְּרִצִּיעָה וְלַעֲנִין הַעֲמִידָה וְדָאִי דְּמְזוּזָה וְדֹלֶת שׁוּיִם שִׁיכּוּל הָאֲדוֹן לְעַמּוּד בֵּין אֶצֶל הַדֹּלֶת אוֹ אֶצֶל הַמְּזוּזָה וּמ"ש בַּפִּרְשָׁת רָאָה וְנִתְּנָה בְּאֶזְנוֹ וּבִדְלָתָהּ אֵיירִי לַעֲנִין רִצִּיעָה כִּי הֵיכִי דִּלָּא נִטְעָה דְּלִיהוּי רִצִּיעָה כְּהַעֲמִידָה וְכִי הֵיכִי דְּגָבִי הַעֲמִידָה דֹּלֶת וְדְּמְזוּזָה שׁוּיִם הֵכִי נָמִי גָבִי רִצִּיעָה לִכְךָ הוּצָרְךָ קִרָּא לּוֹמֵר דְּרִצִּיעָה בְּדֹלֶת דּוּקָא. לֶחֶם מִשְׁנֵה הַלְכוֹת שֶׁם.

⁴³ בַּמִּכִּילָתָא וְרָצַע אֲדוֹנִיו לְמָה נֶאֱמַר לִפִּי שִׁמְצִינוּ בְּכ"מ שְׁשִׁלּוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ אֲבָל כֵּאֵן הוּא וְלֹא שְׁלוּחוֹ. כֶּסֶף מִשְׁנֵה שֶׁם.

⁴⁴ רַמְבַּ"ם הַלְכוֹת עֲבָדִים פֶּרֶק ג' הַלְכָה ט

⁴⁵ מִשּׁוּם שֶׁאִינוֹ שִׁיךְ בְּשִׁלְיָהוּת חוּזִי לְשׁוֹן רַבִּינוּ בְּהַלְכוֹת עֲבָדִים פ"ג, הָאֲדוֹן הוּא שְׂרוּצֵעַ כּו', וְלֹא שְׁלוּחוֹ כּו', וְלֹא שְׁלִיחַ ב"ד, וְאִין רוֹצֵעִין שְׁנֵי עֲבָדִים כּו', שֶׁאִין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת. פִּירוּשׁ בֵּין שֶׁהָאֲדוֹן אִינוֹ רוֹצֵעַ שְׁנֵי עֲבָדִים כְּאַחַד, בֵּין שְׁבֵית דִּין אֶחָד אִין רוֹצֵעִין שְׁנֵי עֲבָדִים שֶׁל שְׁנֵי אֲדוֹנִים, מִשּׁוּם שֶׁגַּם עַל הַב"ד שִׁיךְ אִין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת. אוֹר שְׁמַח הַלְכוֹת טוֹמָאֵת צִרְעַת פֶּרֶק יא הַלְכָה ו, וּבִתּוּס' בְּסוּגִיין כְּתִבּוּ לִפִּי שְׁדוּמָה לְמַהֲרַת שְׁנֵי מִצְוֵרִים שֶׁהֵם כְּשֵׁנִי עֲבָדִים שֶׁל שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם

⁴⁶ רִש"י וְהַמֵּאִירִי בְּסוּגִיין

⁴⁷ מִשְׁנֵה לְמֶלֶךְ עֲבָדִים כֵּאֵן בְּדַעַת רִש"י

⁴⁸ תוֹס' בְּסוּגִייתֵינוּ

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ז. עבד כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזקה

עבד כנעני⁴⁹, בין קנאו מגוי⁵⁰, בין קנאו מישראל בין קנאו בעודו גוי בין קנאו אחר שהטבילו רבו ראשון לשם עבדות, נקנה בכסף בשטר ובחזקה. מנלן דכתיב (ויקרא כה פסוק מו) וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבָנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרֵשֶׁת אֲחֵזָה, הקישו הכתוב לשדה אחוזה, מה שדה אחוזה נקנה בכסף ובשטר ובחזקה, אף עבד כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזקה.

ח. וקונה את עצמו ... בכסף ע"י עצמו ובשטר ע"י אחרים ובלבד שיהא הכסף משל אחרים

העבד קונה⁵¹ עצמו בכסף, בין על ידי אחרים כגון שנתן אחד מעות לרבו ואמר לו על מנת שיצא בהם עבדך לחירות, כיון שקבל הרב הכסף או השוה כסף יצא העבד לחירות ואין צריך דעת העבד. כמו שיתבאר להלן דף כג. בעזה"ת.

והוא הדין אם נתן אחד מעות לעבד ואמר על מנת שתצא בהם לחירות⁵², אם רצה האדון לקבל המעות מיד העבד יצא העבד לחירות, ואם לא רצה לא קנה גם העבד את המעות.

וכן קונה⁵³ עצמו בשטר⁵⁴. וכמו שהתבאר במסכת גיטין דף עז: שכותב לו על הנייר או על החרס הרי אתה בן חורין, הרי אתה לעצמך, או אין לי עסק בך, כל אחת מן הלשונות הללו איזה מהם שירצה ומוסרו לידו ויוצא בו לחירות.

ואף על גב שאין קנין לעבד בלא רבו, קי"ל דגיטו וידו באין כאחד.

⁴⁹ שו"ע ונו"כ יו"ד רסו כג

⁵⁰ הנאון מו"ה מאיר ווייל זצ"ל הקשה לי דזהו נגד דברי תוספות בכורות (דף י"ג ע"א) ד"ה מה אחוזה וכו' שכתבו דקונה מעובד כוכבים אין נקנה בשטר וכן הקשה בספר המקנה (דף כ"ב ע"ב) ד"ה תנא אף בחליפין. חי' רבי עקיבא איגר יו"ד שם.

⁵¹ שו"ע ונו"כ יו"ד שם כו

⁵² ואם לא אמר כן קנה האדון המלוה, שהרי הוא קונה גוף ופירות, ועיין רדב"ז סימן נ"א [ח"ד סימן אלף קכ] שכתב דמהני גלוי דעת בכיוצא בזה. ערך לחם למנהיג"ש שם

⁵³ שו"ע ונו"כ יו"ד רסו מא

⁵⁴ דילפינן לה לה מאשה.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

וכן אם מוסרו לאחר שיזכה בו בשבילו אפילו בלא ידיעת העבד יצא גם כן לחירות, כמבואר שם ובדף יא. שמסתמא ניהא ליה לעבד שיצא לחירות מתחת יד רבו שזכות הוא לו⁵⁵.

ושם דף פה. התבאר שדוקא כשכותב לו הלשונות הללו בשטר ומזכהו לו, משתחרר כמו באשה, אבל אם אמר לו אחת מן הלשונות הללו בעל פה אינו כלום.

ט. אף בחליפין ... עבד ננעני נקנה במשיכה כיצד תקפו ובא אצלו קנאו קראו ובא אצלו לא קנאו

ומכיון שדינו בקרקע⁵⁶, נקנה גם בקנין סודר כמו בקרקע, וחליפין גם קונה בו. דלא גרע משאר מטלטלין.

ונקנה במשיכה⁵⁷, כיצד כגון שתקפו האדון ומשכו אליו, אבל אם קראו האדון והוא בא אליו או שאמר לו רבו הראשון לך אצל הלוקח והלך אצלו לא קנאו⁵⁸. אולם עבד קטן שקראו ובא אליו, או כשרבו הראשון אמר לו לך אצל הלוקח⁵⁹, קנאו, דסתם קטן אין בו דעת ועל דעת אדונו הולך⁶⁰.

⁵⁵ וכיון דזכין לאדם שלא בפניו לפיכך אם מוחה העבד ביד חבירו מלקבלו לא יצא לחירות, דהא אנו רואין דלא ניהא ליה ואין חבין לו בעל כרחו, ולא דמי לכסף, דהתם הבעל נוסלו בעל כרחו ושחררו כמו שקונהו בעל כרחו, והכא צריך העבד לזכות בשטר כמו באשה, ולפיכך כשמוסרו הבעל לידו של העבד משתחרר בעל כרחו כמו באשה. לבוש שם וכן בתי' בתרא בש"ך שם נד ועיי"ש בנו"כ שבו"ע

⁵⁶ שו"ע ונו"כ חו"מ קצו א ויו"ד שם כה

⁵⁷ שו"ע ונו"כ יו"ד שם כה, חו"מ שם ה

⁵⁸ ואף על גב דגבי בהמה הנקנית במשיכה קנאה בכהאי גוונא שקראה ובאה אליו, שאני בהמה דאדעתא דמרא אזלה, אבל עבד אדעתא דנפשיה אזיל שיש בו דעת, לפיכך לא נקנה בקריאה ובא אליו. לבוש יו"ד שם וסמ"ע חו"מ שם ה

⁵⁹ סמ"ע שם ועיי"ש בקצוה"ח א ונתייה"מ ג ולא אתברר קנין זה, דהא משיכה נראה דאינו אלא היכא דאזלי מחמתיה חו"ל כמנהיג, אבל מה דאזיל מחמת המוכר לא עביד הלוקח מידי, ובשו"ע נקט קראו ובא אצלו ומשמע דוקא הלוקח ועיין ערך ש"י שם שכתב, ונראה דודאי מיירי סמ"ע דלוקח אמר למוכר שישלח אצלו העבד, דאם לא כן ודאי לאו כל כמיניה להקנות לו עד שיאמר לו, וא"כ שלוחו הוא ובאילו לוקח הנהיגו. וזה מבואר להדיא במב"ט [ח"א] סימן קמ"ה.

⁶⁰ קטן בבהמה דמי שאין לו דעת ונקנה בקריאה ובא, דאדעתא דקורא הולך, לבוש חו"מ שם, ט"ז יו"ד שם יא

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

**י. כיצד במסירה ... ובזוג שבצוארה קנאה כיצד במשיכה
קורא לה והיא באה או שהכיתה במקל ורצתה לפניו כיון
שעקרה יד ורגל קנאה**

בהמה בין דקה ובין גסה נקנית במשיכה⁶¹, ויש אומרים שבהמה גסה נקנית
אף במסירה, ויש אומרים שאף בהמה דקה נקנית במסירה⁶².

יש אומרים⁶³ שדבר כבד מאד שאי אפשר ליחיד למשכו נקנה גם במסירה.

⁶¹ שו"ע ונו"כ חו"מ קצו א, וא"צ להגביה, לפי שאין דרך להגביה, ופשוט שנקנה גם בהגבהה, כמו בשאר דברים שאין דרך להגביה, ובמאירי קידושין (דף כה) כתב שגדיים וטלאים וכן אווזים ותרנגולים אינם נקנים אלא בהגבהה, שכן דרכן להגביה. כתב בפעמו"ז שאם מסר לו הרסן, ואח"כ שלא בפני המוכר משך הלוקח את הבהמה, קנה במשיכה זו, אף על פי שלא אמר לו משוך וקני, דמסירת הרסן הוי כמסירת מפתח דמהני בחזקה אף שלא בפניו. בחידושי רעק"א ציין לדברי הנ"י בפ"ק דב"מ שפירש בהך איבעיא (דף ט ע"ב) דמשוך בהמה זו וקני כלים שעליה, דאיבעיא להו אם בהמה כפותה נקנית במשיכה ע"י גרירה, כיון שאין דרך לעשות כן, ולא איפשיטא האיבעיא, וכתב רעק"א שמדברי הרא"ש והטור בסימן רב משמע דפשיטא ליה שקונה ע"י משיכת בהמה כפותה, ועי' אבן האזל פ"ב מה' מכירה ד"ה, ועי' שד"ח כללים מערכת ע' כלל סב שדן אם עובר נקנה במשיכת האם.

⁶² שתי הדעות ברמ"א שם ומבואר בדברי הסמ"ע דדוקא במקומות שאינו יכול לקנות במשיכה, לא המריחוהו חז"ל ותיקנו שיקנה במסירה, ודוקא בבהמה ובספינה תיקנו מסירה.

⁶³ כן משמע בשו"ע שם קצת ז נבי ספינה מלשון הרמב"ם שסיים וכן כל כיוצא בזה, וכ"כ הטור בשם הרמ"ה, וכ"כ המאירי בב"ב פ' הספינה, אבל דעת התוס' והרא"ש דרך בע"ח וספינה נקנים במסירה, דמסירה דידהו הוי כמשיכה שבנענוע כל דהו הולכת מכחו, ולכן אפילו לא הלכה כלל קנה, אבל שאר מטלטלין לא מהני מסירה, עיין שם.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

קנין משיכה⁶⁴ בבהמה הוא ע"י שמושכה והלכה או שרכב⁶⁵ עליה והלכה, או שקרא לה ובאה⁶⁶, או שהכניסה במקל ורצתה לפניו או שהנהיגה בקול⁶⁷, כיון שעקרה יד ורגל⁶⁸ קנה.

מסירה בבהמה היא שאחזה הלוקח ברגלה, בשערה, באוכף שעליה, במשוי שעליה, ברסן שבפיה או בזוג שבצוארה⁶⁹, ונחלקו הפוסקים אם צריך שימסור לו המוכר מיד ליד⁷⁰.

יא. עבד קטן נבהמה דמי

⁶⁴ שו"ע ונו"כ שם ג

⁶⁵ והסמ"ע כתב שזה כדעת הרי"ף והרמב"ם, אבל דעת הרא"ש והטור שאינו קונה ברכיבה עד שינהיגה ברגליו (בב"י הביא בשם רבינו ירוחם דאשה אין דרכה להנהיג וקונה ברכיבה בלבד, והב"י חולק עליו), וכתב הב"י שגם לדעת הרמב"ם בעינן שתלך (ומיהו בעקירת יד ורגל סגי), ואף על פי שאינה הולכת מחמת הנהגתו, ואילו לדעת הרא"ש והטור בעינן שתלך מחמת הנהגתו, ועי' נה"מ סק"א (ודן שם אם קונה בקנין ד"א), אבל רוכב לבד ואינה מהלכת לא קנה. פתחי חושן חלק ח פרק ו הערה כט

⁶⁶ עי' לעיל פתחי חושן שם הערה יט מדברי הקצה"ח והנה"מ בסימן רעג אם משיכה מכחו חשיב משיכה, ודעת הנה"מ דלא חשיב משיכה, ולא דמי לקורא לה והיא באה שעשה מעשה בשעת הקנין אבל אם אינו עושה מעשה בשעת הקנין אינו אלא גורם.

⁶⁷ וכתב הסמ"ע דהיינו כדעת הרי"ף והרמ"ה, אבל הרא"ש והטור ס"ל דחמור וגמל אינו קונה בהנהגה, משום דבגמרא (ב"מ דף ט ע"א) אמרו בהני איכא חד צד דלא קני, והיינו אותו שאין דרכו בכך, ומספקא לו איזה אינו קונה, ולכן במכר ומתנה אינו קונה לא בגמל ולא בחמור בהנהגה, דאוקי ממונא בחזקת מרא קמא, אבל במציאה והפקד דליכא מרא קמא, אין מוציאין מיד המחזיק, אבל הר"ן בסוגיא דקני בהמה וכלים שעליה כתב דמשיכה שהיא ספיקא דדינא קנה, דהוי כתופס ברשות, עיין שם, ומה נכלל בכלל הנהגה, עיין פתחי חושן שם הערה ל שלכאורה נראה, דקאי רק אהנהיגה בקול, דבאידיך הרי תניא בהדיא בפ"ק דקידושין (דף כב ע"ב) דהוי בכלל משיכה, וכן משמע בהגר"א, ובמאירי בפ"ק דב"מ משמע דגם הכניסה במקל בכלל הנהגה, וכ"כ הב"י בבד"ה, ולכאורה מלשון הרמב"ם והשו"ע אפשר לדייק דגם קורא לה ובאה בכלל הנהגה, ופשטות לשון משיכה נראה שהאדם הולך לפני הבהמה ומושכה, והנהגה שהולך אחריה ומנהיגה, וצ"ע.

⁶⁸ דסגי בעקירת יד ורגל, לאפוקי משאר משיכה דבעינן עקירת כולה, דבעקירת יד ורגל ודאי תעקור כולה.

⁶⁹ וצ"ע שלא הזכיר הטור והרמ"א פרטי דין מסירה.

⁷⁰ בשו"ע סימן קצח סעיף ח כתב שא"צ שימסרנו, אלא כיון שאחזו בה הלוקח במצות המוכר קנה, ובב"י הביא דעת כמה ראשונים דלא קנה אלא כשמסר לו המוכר מיד ליד, ולכאורה נראה שאף לדעת הפוסקים שא"צ מסירה מיד ליד, מ"מ צריך אמירת המוכר, וכמ"ש הרשב"ם במצות המוכר, ואפשר דאף בפנינו בעינן אמירה, ולפי"ז לא דמי ממש למשיכה והגבהה דבפנינו א"צ שיאמר לו, וצ"ע. ועיין פתחי חושן שם הערה לב שכתב ועדיין לא מצאתי מה הסברא של קנין מסירה, דהיינו שאחזו ברגל הבהמה או במשא, מבלי שינהיגה, ואפילו לדעת הפוסקים שמוסר לו מיד ליד, איך מוסר לו אחיזה בגוף הבהמה, וכ"ש לדעת הפוסקים שאפילו בלא מסירה, ואפשר שבזמנם היה זה מעין קנין, ופשוט שבשאר מטלטלין לא שייך קנין מסירה.

הלכות הדרף היומי

מסכת קידושין

מה שהתבאר שעבד כנעני אינו נקנה במשיכה⁷¹, אבל אם קראו האדון והוא בא אליו או שאמר לו רבו הראשון לך אצל הלוקח והלך אצלו⁷². אולם עבד קטן שקראו ובא אליו, או כשרבו הראשון אמר לו לך אצל הלוקח⁷³, קנאו, דסתם קטן אין בו דעת ועל דעת אדונו הולך⁷⁴.

יב. כיצד בחזקה התיר לו מנעלו או הוליד כליו אחריו לבית

המרחץ הפשיטו הרחיצו סכו גרדו הלבישו הנעילו

הגביהו קנאו

החזקה שנקנה בה עבד כנעני כמו שהתבאר, הוא שישתמש בו לגופו⁷⁵, כגון שיתיר לו מנעלו או ינעילנו או שיוליך כליו לבית המרחץ או הלבישו או הפשיטו הרחיצו סכו גרדו, שכל אלו שהם שימוש לגופו של האדון היא מלאכת עבדות ונקרא חזקה שהחזיק בו לצרכו.

אבל אם עשה לו שאר מלאכות⁷⁶, כגון שתפר לו בגדיו או בשל לו קדרה או אפה לו פת וכיוצא באלו, אינם נקראו חזקת עבדות⁷⁷ ולא קנאו בהן⁷⁸.

וצריך שישתמש בו בפני רבו כדרך שמשתמשין בעבדים, ואם הוא שלא בפני רבו צריך שיאמר לו לך חזק וקנה⁷⁹.

⁷¹ שו"ע ונו"כ יו"ד שם כה, חו"מ שם ה

⁷² ואף על גב דגבי בהמה הנקנית במשיכה קנאה בכהאי גוונא שקראה ובאה אליו, שאני בהמה דאדעתא דמרא אולה, אבל עבד אדעתא דנפשיה אזיל שיש בו דעת, לפיכך לא נקנה בקריאה ובא אליו. לבוש יו"ד שם וסמ"ע חו"מ שם ה

⁷³ סמ"ע שם ועיי"ש בקצוה"ה א ונתייה"מ ג ולא אתברר קנין זה, דהא משיכה נראה דאינו אלא היכא דאזלי מחמתיה הו"ל כמנהיג, אבל מה דאזיל מחמת המוכר לא עביד הלוקח מידי, ובשו"ע נקט קראו ובא אצלו ומשמע דוקא הלוקח ועיין ערך ש"י שם שכתב, ונראה דודאי מיירי סמ"ע דלוקח אמר למוכר שישלח אצלו העבד, דאם לא כן ודאי לאו כל כמיניה להקנות לו עד שיאמר לו, וא"כ שלוחו הוא וכאילו לוקח הנהיגו. וזה מבואר להדיא במבי"ט [ח"א] סימן קמ"ה.

⁷⁴ קטן כבהמה דמי שאין לו דעת ונקנה בקריאה ובא, דאדעתא דקורא הולך, לבוש חו"מ שם, ט"ז יו"ד שם יא

⁷⁵ יו"ד שם וחו"מ שם ג

⁷⁶ רמ"א יו"ד שם

⁷⁷ שאינם אלא כאכילת פירות שאף בקרקע אינו קונה. ביאור הגר"א יו"ד שם נח, ועיין סמ"ע שם ד דמלאכות אלו דומיא דאכילת פירות משרה, וכבר נתבאר בסימן קצ"ב [סעיף י"א] די"א דאין גוף הקנין נעשה באכילת פירות דהשרה, וי"א שם שקנין בו גוף הקרקע, והן הן דס"ל כאן ג"כ דקנין העבד במלאכות אלו.

⁷⁸ ועיין בחו"מ שם הביא המחבר דעה בסתם שקנה ובי"א שלא קנה וביד"ד הביא הרמ"א בסתם שלא קנה ובש"ך יו"ד שם מא נשאר בצ"ע.

⁷⁹ שו"ע חו"מ שם ב

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

יג. הגביהו הוא לרבו קנאו הגביהו רבו לו לא קנאו

הגביה⁸⁰ העבד את הרב לצורך תשמיש הרי זו חזקת עבדות וקנאו, אבל אם הגביה הרב את העבד לא קנאו, שאין זה חזקה, וגם העבד אינו נקנה בהגבהה שאין דרכו בכך. וי"א⁸¹ שקנה בכך⁸².

יד. שהגבהה קונה בכל מקום

הגבהה קונה⁸³ בכל מקום⁸⁴. אבל משיכה אינה קונה אלא במקום שיש לו רשות להיות שם, כגון בסימטא⁸⁵ או בחצר של שניהם⁸⁶, אבל לא ברשות הרבים ולא בחצר שאינו של שניהם⁸⁷.

משיכה אינו קונה אלא דבר שאין דרכו להגביה⁸⁸, והגבהה קונה אף דבר שאין דרכו להגביה⁸⁹.

⁸⁰ שו"ע ונו"כ יו"ד שם כד

⁸¹ דעת י"א בשו"ע חו"מ קצו שם ג וכבר ביאר הרשב"א [קדושין כב ע"ב ד"ה הגביהו] דלחכי פסק הרמב"ם [מכירה פ"ב ה"ב] רבי שמעון דהא נקנה במשיכה כדאמר שמואל וכן רב אשי וכל שכן בהגבהה עיין שם.

⁸² נראה דלא פליגי רק בהגבהה שהוגבה מכחו וכענין מ"ש בסימן קצ"ח סעיף ב' [משה"א סק"ג], אבל בהגביה בידו, הגבהה גופיה משיכה הוא שמשכו לרשותו, דידו עדיפא מחצירו. נתיבות המשפט [באורים] שם ב

⁸³ שו"ע ונו"כ חו"מ קצו ב

⁸⁴ פירש הסמ"ע דאף ברה"ר או ברשות מוכר, מ"מ כשהוא בידו הרי הוא מביאו לרשותו, דכל מה שביד האדם הרי הוא כמונח בביתו, וכתב בקצה"ח שמצינו גם הגבהה מכחו ולא בא לידו וקונה (, ומ"מ קונה אף ברה"ר, אף על גב דליכא סברת הסמ"ע, שכך תיקנו חכמים.

⁸⁵ (י) הוא מקום שיש לרבים רשות להלך שם, ואף להתעכב קצת, משא"כ ברה"ר שאין אדם יכול להתעכב שם. ועיין פתחי חושן שם הערה י שכתב נראה דה"ה ברחוב צדדי שאין דרך בני אדם להקפיד על מי שמתעכב שם, לאפוקי רה"ר שדרך הרבה ב"א להלך שם ומקפידים על מי שמתעכב, אבל אינו תלוי בדיני רה"ר לענין שבת, וכ"כ במשפט שלום, וכתב עוד שמדברי רש"י בעירובין דף מב מוכח שבמקום שאסור לו היום לילך לשם אינו קונה במשיכה, וכתב בערוה"ש דברה"ר לא מהני נתינת רשות מבני רה"ר דשייך לכל העולם, וכן במבוי מפולש, אבל במבוי שאינו מפולש, מהני רשות בני המבוי.

⁸⁶ וכתב בד"ג כלל פז סימן יא שאם משך הלוקח לרשות המושכר לו מהני.

⁸⁷ ודוקא כשלא נתן לו בעל החצר רשות למשוך שם, אבל כשנתן לו רשות כתב הסמ"ע דהוי כחצר של שניהם וקונה במשיכה, והט"ז בסימן קצח סעיף ט חולק וסובר דבכה"ג אינו קונה במשיכה, עיין שם.

⁸⁸ עיין שער משפט ועי' שו"ת בית יצחק אור"ח סימן קז, ומצדד לומר שאם נתן כסף ואח"כ משך קנה אף בדבר שדרכו להגביה, עיין שם במעמו, ועי' מנחת פתים.

⁸⁹ שו"ע שם קצח א ד, ועי' אור שמח פ"א מה' מכירה ה"ד.